

gyarapodásával, természetesen változott. Az "Ideiglenes Kalauz" 1900-ban megjelent 3-ik kiadása már 48 oldalon mutatja be a látogatóknak a különböző csoportokat, amelyek közül a bútorokat, a gótikus ízlésű tárgyakat, a delfti fajánszókat, a külföldi modern iparművészetet, a kisszebeni gót oltárokat, a népies hímezéseket, a japáni és kínai tárgyakat, a Zsolnay-edényeket, a már akkor is hatalmas holicai gyűjteményt, a keleti szőnyegeket és a magyar termet kell kiemelnem. „Abból indultam ki — mondja egy helyütt Radisics —, hogy mindenkit, magunkat is hozzászámítva, a magyar iparművészet ápolására felállított e múzeumban legelsősorban az érdekel, hogy mit hozott létre fajunk? Van-e abban, ami tőle származik, sajátos, mással össze nem téveszthető jelleg s ha van, miben nyilvánul ez meg? Ezekre az érdekes kérdésekre van hivatva felelni a szóban forgó terem.”

A gyarapodást mutatja, hogy a Kalauz 1912-ben megjelent 7-ik kiadása már 68 oldalon ismerteti a gyűjteményt. A csoportosítás és kiállítás rendszerében ekkor két vezéreszme jut kifejezésre: a múzeum magyar nemzeti jellegének kidomborítása és a történeti korok tanulságos bemutatása.

A közönséggel való kapcsolatot nagyban erősítették a múzeum üvegcarnokában rendezett gyakori és nem egyszer nagyszabású kiállítások. Ezeket anyaguk szerint a lelkes gyűjtők, egyházak és magánosok is szeretettel támogatták. Különösen kiemelkedő volt az angol nemzeti verseny rajzainak, Walter Crane műveinek, a régi magyar kelyheknek, a kisplasztikai tárgyaknak, a japáni iparművészeti tárgyaknak és az erdélyi török szőnyegeknek kiállítása.

Ezt a kapcsolatot fokozták a múzeum által rendezett ismeretterjesztő és tudományos értékű előadások is, amelyek nem egyszer a múzeum gyűjte-

ményeinek egy-egy kiemelkedő csoportjával foglalkoztak.

Radisics Jenő 1917 január 4-én elhunyt. Örökét Végh Gyula vette át. Sajnos, a háború utáni idők nehéz anyagi helyzete ránehezült az Iparművészeti Múzeumra is. Így a gyarapodás is alábbhagyott. A múzeum tisztviselői, a korábbi hagyományok szerint, kiállítások rendezésével pótolták a gyarapodás csökkenését, hogy a közönség érdeklődését ébren tartsák. Nem egy nagyszerű kiállítást rendeztek még ez időben is az Iparművészeti Múzeumban. Ilyen volt a keleti szőnyegek, majd a gobelinek kiállítása, az óra-kiállítás, az erdélyi művészet és az ötvöstárgyak bemutatása. A leggazdagabb kiállítást 1931-ben, a Szent Imre-esztendőben, rendezte a múzeum, bemutatván a csonka ország egyházának páratlan értékű egyházművészeti tárgyait.

Közben folytatódott a múzeum gyűjteményeinek átrendezése. Ez még Radisics életében megkezdődött, és most, inkább az anyag szerinti csoportosítást tartva szem előtt, folytatódott és az újból való katalógizálással befejeződött.

Az Iparművészeti Múzeum a régi és újabb iparművészeti termelésből mintegy 20.000 darabot őriz; mindmennyi válogatott példánya az iparművészetnek. Ennek mintegy a harmadrésze magyar eredetű. Ez a gyűjtemény, mely annyi szaktudás, annyi szeretet, annyi munka és fáradozás eredménye, megérdemli, hogy különleges elbánásban részesüljön. Pedig ma a gyűjtemény, a Nemzeti Múzeumba való beolvasztás és az anyagi erőknél majdnem teljes hiánya folytán, válságos helyzetbe került. Reméljük, hogy a vezető körök böles belátása megtalálja a kellő eszközöket a múzeum fejlesztésére és önálló létének a fenntartására. Ez a múzeum, Radisics Jenő alkotása, továbbra is hivatott arra, hogy maradandóan örökítse meg az ő életének nemes munkásságát.

IPARMŰVÉSZET ÉS KÉPZŐMŰVÉSZET

Írta: ELEK ARTÚR

Mind a két kifejezés szolgálai módon németből fordított szó és a fogalmat, amely tartalma, nem híven adja vissza. Hogy a két fogalom az utóbbi félszázad során szembekerült egymással, abban a nevüknek is van némi részük. Nevezetesen az „ipar“ jelzőnek, mint a másik fajta művésztől megkülönböztető művészet ismertetőjelének. A művészet sohasem ipar, s amelyik mégis az, az nem lehet művészet. Így vélekedik a képzőművészek túlnyomó nagy része azóta, hogy a művészeket iskolában nevelik mesterségükre, nem műhelyben.

Az ipar valóban nem művészet, csak kézügyesség. Megtanuláshoz ninesen szükség művészi képességekre: elég hozzá a szorgalom, a pontosság, a becsületesség. De abban amit a francia art déco r t i f-nak — díszítő művészetnek — nevez, az iparszerűségnek elenyésző a szerepe. Vitatkozni

azon, hogy művészet-e, vagy sem az a dekoratív pompa, amely XV. és XVI. Lajos palotáinak belsejét olyan elragadóvá teszi, vajmi fölösleges vállalkozás. Pedig akkor már elszakadóban volt egymástól a kétféle művészet: a pusztán díszítő célú és az ábrázoló szándékú. Az utóbbi egyre inkább önmagának céljává lett. A festés függetlenítette magát születésének eredendő helyétől, a faltól és mindattól a stílusbeli követelménytől, amivel a fal, mint elmozdíthatatlan és a maga eredendő építészeti környezetébe zárt síkfelület, megköti a festő képzeletét és akaratát. Mennél jobban közeledett a festés a természethez, mennél közelebről nézve ábrázolta jelenségeit, annál fölöslegesebb lett számára az építészeti környezethez való alkalmazkodás. És annál idegenebb lett számára a díszítő művészet.

A tizenkilencedik század második felében azon-

ban mindenfelé sok díszes középület támad. Legtöbbjük belső díszítéséhez nélkülözhetetlen volt a festés. Ekkor derült ki, hogy milyen kártevő munkát végzett az egykorú nemzedékben a díszítő elemeknek, az építészeti és ornamentumos formáknak lenézése. Nem tudtak hozzáigazodni a falhoz. Az ornamentumhoz, amely olyan magától kínálkozó összekötő eleme a festésnek és az építészetnek, nem sejdítettek. Szokássá lett, hogy a festők ha ábrázolásaik befoglalására festett keretre volt szükségük, vagy ha a falfelület bizonyos részeit, építészeti kiképzésük mikéntje miatt ornamentumos dísszel kellett kitölteniök, ezt a „mesterembernek való“ munkát áthárították a „szobafestőre“. Az építészek körében is mindennapos jelenség volt, hogy az ornamentális részletek megtervezését a rajzolókra bízták.

Mesterségesen ellentétet teremtett ez a gyakorlat az ábrázoló- és díszítőművészet között. A következmény az lett, hogy a múlt század második felének egész palotái és templomi pompája hamis hangzásúnak hat. A lenézett „iparművészet“ megbosszulta magát a fennhéjázó ábrázoló művészetben. A „szobafestők“ valóban szobafestőkhöz méltóan, vagyis fantázia és eredetiség nélkül dolgoztak.

Igy volt ez az angol praerafaelita mozgalomig. Akkor William Morris és Burne Jones hozzájuk hasonlóan érző bajtársaikat visszavezették a régiak gyakorlatához. Földézték előttük Michelangelo példáját, aki a Sixtina végtelen mennyezetét festett építészettel tagolta fel, hogy megfelelő keretben tudja elhelyezni festményeit. És rámutattak Raffaello példájára, aki a vatikáni loggia felületeinek méltó feldíszítése végett a föld alá szállott le és

elfeledett római díszítő motívumokat alakított át a maga céljaira. De messzebbre is visszamentek a múltba : a gótikus és a románkori templomokba ; megfigyelték bennük, hogy névtelen művészek miként érlelték oszlopfőkön és kapubéletekben ornamentummá a természet növényi és állati jelenségeit, s az ő útjukon indultak meg ők is : a maguk korának szemével nézték meg a természetet és kiki a maga egyéni módján merevítette stílusá a természet önkénytelenségét és felelőtlenességét. Példájuk egész Európa művészetére nagy hatással volt, elsősorban a németekére. A praerafaelita festő-iparművészek működése nyomán alakult az építészet és fejlődött önálló művészeti gyakorlattá az iparművészet. Az angol praerafaeliták megmutatták a kételkedőknek, hogy a teremtő képzelet az iparművészet körében is tud újat és eredetit alkotni. S hogy az ilyen iparművészettel való foglalkozás egyáltalán nem méltatlan az ábrázoló-művészhez.

Milyen minden ízében eredeti iparművész volt néhai Körösfői Kriesch Aladár, aki pedig ugyanakkor — Székely Bertalan óta — a monumentális festés legnagyobb tehetsége is volt nálunk. Ő is, leghívebb bajtársa, Nagy Sándor is, maguk készítették el falfestményeik foglalatát, a festészetből az építészetbe átvezető ornamentumos átmenetet. De festményeik egész környezetének ők adtak alakot és színt : maguk tervezték meg hozzájuk a díszes ablakot, a szőnyeget, a bútort. Hozzájuk mérve milyen szánalmas az a falra festő művész, aki számára csak a maga „grand art“-ja létezik, — ami körülötte van : az ornamentumos keretet tehetetlenül rábízta másra.

A KIÁLLÍTÁSI ENTERIŐR MINT MŰVÉSZETI PROPAGANDAESZKÖZ

Írta: FÁBIÁN GYULA

Minden kiállítási enteriőr tulajdonkép egy kort elevenít meg. Éppen úgy, mint a régi divatképeket, ezeket is érdemes gyűjteni. Ebből is, abból is az ember bújik elénk, a régibb idők embere, aki mindig érdekes. Mily furesák a tizenöt-húsz év előtti divatos ruhák! Éppen ilyen különösek azon kor lakószobái és kiállítási helyiségei is. Szimfóniák, amelyekben megfagyott a zene.

Ha végiglapozzuk egy félszázadra visszamenőleg a kiállítások albumát, mindig megkapjuk a kornak keresztmetszetét s az akkori emberek lelkületének egy darabját is. Ha megnézzük a múlt század (fin de siècle) kiállításait és otthon berendezkedését, egészen mást látunk. Valami nyugtalan hangzavart, furesa és rendetlen festőiséget találunk. Ez volt a Makart-korszak végső kisugárzása. Az 1800. évi párizsi kiállítás enteriőrjei is nagyrészt ilyenek voltak. Félig még a régi sötét drapériák, papírvirágok és tarka cifraságok zsvajva, de félig már az a zajos összevisszasága fülkéknek, állvá-

nyoknak és vastraverzeknek, melyek a kezdődő vas- és vasbetonépítést jellemzik.

Milyen nyugodtan és imponáló történelmi biztonsággal húzódott e kiállítás magyar pavillonján végig a huszárterem! Boltozatos fülkéi, oszlopai, mellvédei közt a történelem és a magyar iparművészet dihirambusai a pihenő, enyelgő és vágató huszárról! Valóságos huszárattak volt ez az összhangzatos szép részlet a kozmopolita művészet e rengetegében.

Iparművészetünk megszívlelte e magyar siker tanulságait. Az ezt követő évtizedben csaknem minden két esztendőre esik egy-egy nagy külföldi városban magyar siker — és mindig az építés, a belső berendezés sajátosan magyar légköre teremti ezt meg. Eleinte inkább külsőségek, magyar díszű tárgyak, bútorok, tálak és ötvösmunkák tükrözik a századeleji ízlést. De azóta is újra meg újra egy-egy átfogó, merészívű építógondolat uralkodik az összeségen. Udvar, kapubejárat, pillérek, kút, —